

Värdig bok om ett barkskepp och en far som försvann

RECENSION BÖCKER

Dödlig seglats

Karl-Olof Karlsson

Litorale

2009

▼Förlaget Litorale har gått in för att ge ut böcker om båtar och sjöfart. En del av dessa böcker har jag kommit i kontakt med via den finlandssvenska tidskriften Frisk Bris. "Dödlig seglats" är enskildring av av segelfartyget Penangs sista resa till Australien.

Penang tillhörde ålänningen Gustav Eriksons flotta, som under segelsjöfartens sista period mellan de två världskrigen var störst i världen. Penang var yngst bland Gustaf Eriksons 46 segelfartyg och var dessutom en snabbseglare.

Bokens titel avslöjar vad som hände med den tremastade barken Penang. Det är många som skrivit om Gustaf Erikson segelflotta, men ingen har tidigare kunnat berätta om Penangs sista resa och förlisning i december 1940. Karl-Olof Karlsson, som är son till Penangs sista befälhavare Viktor Karlsson, lovar sig själv att han som pensionär skulle ta reda på så mycket som möjligt om sin far och vad som hänt honom. Karl-Olof Karlsson skriver i bokens förord

Stormande hav med två personer till rors. Detta är det enda kända fotografier från Penangs sista resa. Fotot är taget av segelmakaren Winnifred Eileen Loyd. Loyd var från Exing i England.

att han var fem år när han senast såg sin far, men att han inte har några minnesbilder bevarade av honom.

Tack vare besök på Ålands sjöfartsmuseum fick författaren kontakt med en dam i England, som seglat med Viktor Karlsson ombord på Penang. Hon hette Dorothy Laird och hade

donerat en samling fotografier till museet. Fotografierna hade hon tagit ombord på Penang.

Karlsson fick kontakt med Dorothy Laird, som hade sparat en gedigen brevsamling, brev som hon hade fått av kapten Viktor Karlsson. Dessutom förde de dagbok på var sitt håll och hade kommit överens om att sända

anteckningarna till varandra. Dessutom hade hon tagit kopia på alla brev och anteckningar, som hon själv sände till Penangs kapten. "Dödlig seglats" är till största delen baserad på detta material.

Brevväxlingen börjar efter hennes första resa 1938 och avslutas den 5 juli 1940, när Penang avseg-

lar med vetelast från Australien runt Kap Horn mot ett Europa i krig.

Den tremastade stälbarken Penang byggdes på Rickmers varv i Bremen 1905 och döptes till Albert Rickmers. I samband med att fartyget såldes 1910 fick det namnet Penang Gustav Erikson köpte Penang 1923.

Penang seglade i huvudsak på vetetraden från Australien till Europa under befäl av flera olika kaptenar innan Viktor Karlsson tog över kommandot 1936. Barkens dimensioner var 80,98 gånger 12,22 gånger 7,54 meter. Som jämförelse kan nämnas att den fyrmastade barken Pommern, som sedan 1952 är museifartyg i Mariehamn, är 95 meter lång och inköptes av Gustav Eriksson samma år som han förvärvade Penang.

Dorothy Laird har i ett antal artiklar beskrivit Penangs befälhavare Viktor Karlsson. Hon konstaterar att han var en handlingens man, som inte var rädd för arbete. Han tyckte om att delta i segeltrimningsuppgifter ombord och drog sig inte för att ta tag i vinschen om en karl fattades. Han beskrivs också som en social människa men samtidigt en bestämd befälhavare.

I sjöfartslitteraturen brukar kaptenar ofta beskrivas som ensamma sjöbjörnar. Mot besättningen var Viktor faderlig och såg bland annat till att besättningsmännen inte var utan pengar. Ofta kunde han sträcka till med en slant ur egen ficka.

Viktors starka sida var navigation. Dessutom var han språkkunnig. Hans brev till Dorothy Laird är skrivna på engelska. I hamnarna fick han många

vänner och inbjöds ofta till utfärder och middagar i främmande hamnar.

Penang avgick från Middlesborough i England den 24 juli 1939 mot Mauritius. Fartyget skulle aldrig återvända till en europeisk hamn. Radiorapporterna från Finland var dystra. Tyskarna hade sänkt finländska och svenska fartyg.

Efter drygt två månader ombord började stämningen sjunka. Flera besättningsmän hade fått olika åkommor. En lättmatros visade upp flera bölder, som kaptenen blev tvungen att operera någon dag senare. Styrmanen hade skadat ett finger på en hajtag, som han tänkt sig som souvenir.

Från Mauritius fortsatte seglatsen mot Madagaskar, där man lastade guano för Nya Zeeland i Port Victoria i Australien intog man sedan vetelast för Europa. Där passade tre av besättningsmännen på att rymma. På den tiden hjälpte den lokala polisen till med att jaga förlupna besättningsmän.

I början av juli 1940 avseglade Penang med Queenstown i Irland som destinationsort. När Penang inte hördes av började man ana oråd. Det gick rykten om att man i radion hade uppfattat en hälsning från fartygets besättning. Det är lätt att dra en parallell till nutid och

kapningen av Arctic Sea på Östersjön.

Hur Karl-Olof Karlsson för något år sedan tack vare intensiva efterforskningar lyckades lösa gåtan om Penangs försvinnande lämnar jag åt läsarna. I varje fall kan man med glädje konstatera att författaren lyckats uppfylla sitt löfte till sig själv om att som pensionär skapa sig en sann bild av sin far kapten Viktor Karlsson.

"Dödlig seglats" är en väl-skriven bok om livet ombord på barkskeppet Penang under segelfartygsepoken alla sista årtionde. Tack vare ett rikt bildmaterial, i huvudsak hämtat från Ålands sjöfartsmuseums arkiv, har texten fått ett viktigt dokumentärt komplement.

Bilderna från 1930-talet är givetvis svartvita, vilket ytterligare ger relief åt textens dokumentära prägel. Som före detta förläggare är jag imponerad över bokens gedigna layout. Samtidigt som bilderna täcker hela sidor har formgivaren Andy Johanson vågat lämna vita ofyllda ytor, som bidrar till att ge boken en värdig utformning.

Det är bara att gratulera författaren och förlag till en innehållsrik och värdig grafisk produkt.

KURT GULLBERG